

Előszó helyett, azaz fikatív riport a kiállítás kurátorával

SZABADJÁTÉK – II. KÉPZŐMŰVÉSZETI NEMZETI SZALON, 2020

Január első napjaiban, a ködszagú, szorongásra hangolt hétköznapok egyikén célba vettem a Múcsarnokot. Rajtam a kényszerű viselet: sál, sapka, kesztyű. Sietősen, határozott léptekkel siettem a cél irányába; aki netán akkor az ismerőseim közül látott így, előredőlt testtel, ellentmondást nem tűrően haladni, az gondolhatta, bizony ez az ember most konkrétan nagyon megy valahová.

Így is volt.

Mikor odaértem a Múcsarnok impozáns épületének közelébe, felnéztem, hogy vajon a szürkülő felhőzeten át, a városi köd lazúriján keresztül felviláglik-e valami reményteljes fény, de nem. Viszont a timpanon alatt megláttam ismét a szépen faragott antikvaszabású betűkkel írott emblemikus feliratot:

„A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETNEK MDCCCXCVI”

Hm, gondoltam magamban.

Felbattyogtam a lépcsőkön és beléptem az épületbe. Ezúttal kurátorként igyekeztem szemügyre venni a jól ismert kiállítótérket, hogy megnézzem, megérezsem a leendő kiállítás helyszínét. Lépdeltem fel és alá a termekben, miközben vívtak bennem a különféle víziók az emóciókkal, vívtak számok a számokkal, méterek a méretekkel, minden személyes és személytelen ok halmaza innen és onnan nézve, ahogy vívott bennem a lehetetlen és a lehetséges is, de végül egyfajta testvéri kézfogásban mind megegyeztek valahogyan, magam sem értem.

Az egyik teremben, ahol az akkor nyitva tartó kiállítás művei sorakoztak a nagy, fehér falakon, egy jól öltözött idős kiállításlátogató hölgy lassan, megfontoltan néha odébb lépve egyet, meg-megállt a képek előtt, és ahogy a közelébe értem, felém fordult és átszellemült arccal nekem szegezte a kérdést emelkedett dinamizmussal:

„Hát nem csodálatos?”

Meglepődött ábrázatot vághattam, ezért folytatta, mintegy megmagyarázva az előbbi költőinek szánt kérdését: „Egyszerűen fantasztikusak ezek a művek, nem gondolja? Elképesztő minőségű alkotások ezek, a csodát is megragadni képes, bravúros művészet... Az ilyen művészetet kellene az ifjúságnak is példaként felmutatni, az ilyenből érdemes tanulni, az ilyen alkotásokat kellene a televízióban megmutatni és méltatni, nem azt a sok zagyva sületlenséget, ami csak összezavarja az ember gondolkodását! De ez! Ez, valami csodálatos, igazam van fiatalember?”

Ezek után a hölgy ismét a képek felé fordította tekintetét, és tovább gyűjtötte a látványélményeket, boldogan szívta magába a művek impresszióját.

Léptem tovább én is, tervezgettem, firkáltam, vizsgáltam a teret, úgyszólván cikáztam a termek között. Eltelt vagy fél óra, mire újra visszakanyarodtam az előbbi helyszín felé.

Ezúttal egy középkorú házaspár állt a képek előtt, pont ugyanazon a helyen, ahol korábban a hölgy. Gondoltam csendben elhaladok mögöttük, nehogy megzavarjam őket a gyönyörködésben. Ekkor meghallottam a köztük vibráló beszélgetés egy markáns részletét: „Ez valami elképesztő! Hát nem? Hogy tud valaki ilyen dolgokat művelni? Ez művészet? Ezt nevezi valaki művészetnek? És egyáltalán ki lehet az ilyen ízléstelenséget állítani, közszemlére bocsátani? Hát ez valami borzasztó!”

Jaj, kiráz tőle a hideg!”

Így duzzogva, durrogva, egymást erősítve szépen továbbhaladtak.

Én még maradtam, visszaléptem és jól megnéztem magamnak, hogy vajon mi lehetett az, ami részegítő katarzist okozott egyfelől és borzongató hidegrázást másfelől e három ember számára. Nem találtam magyarázatot, csak egyet, az pedig az ízlés differenciáinak

meghatározó jelenlétére utal. A vizuális hatások érzelmi válaszokat hívnak elő bennünk, s ez az apró történet a képi üzenet dekódolásának különbségeiről nyújt érzékeny látteleletet. Az eltérő ízlés, amelyből táplálkoznak többek között a különbözőségek elfogadásának sajátos módozatai is, ennek alapján rendeződnek el dolgok, vagy gerjednek indulatok a különböző mikrokozmoszokban és társadalmi szinten egyaránt. Persze mindez nem ördögtől való, hanem természetes.

Arról viszont ekkor bizonyosságot szereztem, hogy bármilyen kiállítást fogunk majd felépíteni, bármilyen jól is sikerül majd, akármilyen jó műveket is tudunk egymáshoz hangolni, nem fogja elnyerni mindenki tetszését.

Egy szalon kiállításnak természeténél fogva nincs esélye az objektív megítélésre, nem lesz megnyugvás, mert természetesen nem lehet egyszerre minden szempontnak megfelelni. Ha valami, akkor ez végképp lehetetlen.

A Szalon kiállítás a Múcsarnokban a hazai képzőművészeti élet jelentős eseménye. Mi jellemzi ma ezt a közeget?

Korábban egy-egy szalon kiállítás jelentős esemény volt a képzőművészek életében. Nem is csoda, hiszen meglehetősen ritkán mutatkozhatott meg egy-egy alkotó egyébként, mert – az olyan központi kiállítóhelyen kívül, mint a Múcsarnok, ami sohasem volt elérhető minden kiállítani vágyó művész számára – egyszerűen nem léteztek megfelelő kondíciókkal rendelkező kiállítóhelyek. Azokról az időkről beszélek, amikor – még és már – nem működtek magángalériák. Tehát azért volt kimagaslóan fontos az ilyen helyszíneken és ezekben a kiállítóterekben a csoportos kiállításokon való szereplés lehetősége, mert gyakorlatilag nem volt esély egyénileg megmutatkozni. Ebből jól látszik, hogy a szalon így válhatott fontos alkalmná a képzőművészek nagy része számára, ahol bár egymás mellett, de a lehető legnagyobb merítésben válhattak láthatóvá az egyéni teljesítmények – kollektív környezetben. De legalább ott lehettek, ott nézhettek a közönség szemébe a grafikai lapok, a festmények a Múcsarnok falain, és ott örülhettek a szobrok a terekben.

A szalon jellegű kiállítás azonban a tágassága ellenére sosem lehetett teljes. Hol ezért, hol azért valaki kívül maradt, akár egyén, akár közösség. Ennek ellenére a mostani kiállítás kurátoraként a célt az adott térbeli lehetőségeken belül minél szélesebb merítés, a hasonlóságok és különbözőségek megmutatása, az ellentétek kiegyenlítése.

Hisz mindig voltak ellentétes nézetek és egymással szemben álló irányzatok, ám mára a megosztottság a képzőművészeti szcénában különösen felerősödött. A megszokottól eltérő, újító szemléletű, többnyire fiatal művészek olykor szembe fordulnak a középgenerációs és az idős művészekkel, akiket sokszor konzervatív, elavult szemléletmódú, megmerevedett kövületeknek látnak. Lehetséges ellentét még – a teljesség igénye nélkül – az ábrázoló vagy a nonfiguratív, a tárgyalkotó vagy a gondolati, konceptuális alkotók között, de az önreflektív, individuális, illetve a társadalmi küldetést, elhivatottságot követő művészek között is. A sikeres és kevésbé preferált művészek, a jól kereső, de talmi – vagy a szükséget szenvedő, de zseniális alkotók, illetve ezek variációi között is. Utoljára hagytam a művészeknek a hatalomhoz való viszonyát: ki közömbös, ki ellenzéki, ki pedig ilyen olyan mértékben együttműködő, netán kiváltságos helyzetű, felkapott, és van. akit a rendszer, ideológiája illusztrációjaként, a zászlajára tűzött.

A megosztó szempontok helyett azonban ezzel a szalonnal az összefogást akartam hangsúlyozni, a képzőművészet kikezdehetetlen, *erős vár* jellegét.

Van-e értelme ma szalon kiállítást rendezni és miért vitázunk a szalonkiállítások létjogosultságáról?

Nem tudom.

Hogy ki és mit gondol erről, azt erősen befolyásolják a számunkra érvényes minták, amelyek részben a szocializációs háttérunktől és az ezzel összefüggő ízlésmintáktól, mint mikrokörnyezeti hatástól függnék.

Van, aki mondjuk a tradicionális polgári bútorok között és ehhez illő, klasszikus hangulatú festmények, szobrok között szocializálódott, így adódott, „ezt dobta a gép”, ezt szokta meg vagy ezt választotta, és mert ez tetszik neki, talán csak ilyen környezetben érzi jól magát. Mindenhol jó, de legjobb otthon, vagy pont ellenkezőleg: bárhol másutt, csak otthon nem. Függs az egyéni érzékenységtől és a tapasztalatoktól. Van, akinek hidegrázása lenne egy ilyesféle klasszikus környezetben és mondjuk kizárólag a Bauhaus szellemiségét követő teret, berendezési tárgyakat, formavilágot, design, képzőművészetet érzi relevánsnak a saját lakótere kialakítása során. Megint mások számára ez csak kiüresedett racionalizmus, formai öncélúság, merev szabályozottság, és mindezekkel szemben állva csakis a napjainkra oly jellemző, mondjuk újrahasznosított raklap bútorok között érzi jól magát.

A gond abból származik, és a vita azért folyamatos, mert az egymástól határozottan eltérő vélemények művészeti kérdésekben is az ízlés, az érzelmek és a világnézet elegyével átítatva ütköznek, nem pedig tisztán szakmai alapon, a szemben állók véleménye vagy érveinek figyelembe vételével.

Apropó, ízlés.

Nézőpont kérdése a jó vagy a rossz, ahogyan a szép és a csúnya is.

Ami az értékelés során végül meghatározhatná az aktuális vizsgáldás tárgyának pozícióját, az jó esetben az ízlés, rossz esetben az irigység.

A különbözőségek iránti érdeklődés, azok elfogadása, elismerése, tisztelete, megbecsülése és a különbözőségek nem elfogadása, meg nem értése, elutasítása, az ellenszenv, olykor a gyűlölet mind-mind ezekből következik, minden az érzelmekből táplálkozó, egyéni érzékenységre és szocializációs előéletre hagyatkozó, ám élő következmény.

A szalon körüli vita sok ponton éppen az ízlésvita megfelelője, ami egyébként jelen esetben határozottan kétpólusú. Egyfelől – a szalon ellenzői szerint – az ilyen kiállítások nem konkrét kurátori tematikára koncentráltan, következésképpen nem az összefüggésekre figyelve kívánnak vagy tudnak megjeleníteni egyfajta összhangzatot. Ezért, ha nincs kurátori koncepció, akkor kurátori válogatás sincs, és csupán egy felsorolásszerű, boldog-boldogtalant bemutató, seregszemle hangulatú – könnyen ízléshiányos – mezőny bemutatása lehetséges. Ebben az olvasatban az egyéni teljesítmények is óhatatlanul ingadozó, egymástól eltérő művészi minőségűek lehetnek csupán, lényegében összefüggéstelenül egymásra halmozva, vagy egymás ellen kijátszva.

Másfelől a szalont támogató művészek szerint a szalon egyik fegyverténye éppen a sokféleség, és az, hogy bizonyos időszakra – jelen esetben 5 év távlatára – tekint vissza. Így a jelenkori hazai képzőművészet alkotásain, vagyis az egyéni teljesítményeken keresztül éppen az aktuális jelen idő kerülhet a figyelem fókuszába. Ez azért fontos, mert segít a művészi kvalitásokról, irányokról, egyéni alkotói utakról szereshető reális kép kialakításában, egyben helyzetkép, korrajz és láttelep is, ami végül meghatározó lehet a jövő számára, ha majd néhány év vagy évtized múlva visszapillantunk erre az időszakra.

Akkor legyen, vagy ne legyen szalon?

Nézzük, mi történne, ha a szalon körüli „legyen/ne legyen” vitát a „ne legyen” felé döntenénk el.

Ez azt jelentené, hogy ha lemondunk volna az ideai szalon kiállítás megrendezéséről, egy fontos lehetőségtől fosztottuk volna meg a képzőművészek jelentős részét. Ennek

következtében joggal kérhetnék számon egy nyilvános megmutatkozás elmaradásának okát, és azt is, hogy miért nem működik kis hazánkban semmi sem normálisan.

Tehát ha nincs szalon, akkor jobb a művészeknek?

Lássuk be, hogy a jelenlegi geopolitikai helyzetben megszüntetni sokkal egyszerűbb valamit, mint újat kreálni helyette.

Ha a szalon vita úgy dőlne el, hogy kell a szalon, akkor se lenne nyugalom.

A szalonvédők részéről gyakran elhangzik: volna-e a szalon helyett bármi más, lehetne-e más megoldást találni, ami a közönség számára is ilyen nagy merítésben tenné láthatóvá a kortárs képzőművészet reális helyzetképét?

Az idén felépült a szalon, de nagyon feszes tempóban zajlott a szervezés. Miért?

A jelenlegi kiállítás szervezése lehetetlenül rövid határidőkkel kezdődött.

Természetesen ezzel méltán kivívtuk a kollégák nemtetszését, kaptunk hideget is, meleget is.

A sietség egyik oka a Múcsarnok várható felújítása, ami már nehezen halogatható, az év második felében esedékes. Tudomásom szerint karácsony előtt még az sem volt biztos, hogy a Múcsarnok bezárja-e kapuit a megromlott műszaki állapota miatt. Ezt szinte senki nem tudhatta előre, ám a tervezés és a szervezés sem kezdődhetett el, mielőtt tisztázódtak a kondíciók. Emiatt nagyon rövid határidőkkel startoltunk.

Mi az álláspontod azokról, akik elvi okok miatt nem kívántak részt venni a *Szabadjáték* című kiállításon?

Az ideai szalon vezérelve a „kiállásról” szól, amely a művészek összetartozását hirdeti a széthúzás helyett, és mindezek felett a művészi kvalitást, a művészi minőséget tartja szem előtt. Kiállni valamiért vagy valakiért, kiállni a közös ügyeinkért, a művészeti közélet tisztaságáért, a művészet presztízséért, vagy kiállni a sorból, kiállni a mezőnyből, kiállni a játéktérről és így tovább.

Ezért tartom nagyon fontosnak, hogy minden nehézség ellenére, a meghívott alkotók – meglátva a nemes szándék valódi értelmét – hozzá tudjanak járulni alkotásukkal a kiállítás megvalósításához a művészet szabadságának kiteljesítése érdekében.

Az elutasítók különféle indíttatásból döntöttek a távolmaradás mellett.

Az egyik fő ok elvi és/vagy világnézeti, illetve politikai gyökerű, s összefügg azzal, hogy a Múcsarnok a Magyar Művészeti Akadémia tulajdonában van.

A másik is elvi ok, de csak a kiállítás elnevezését vitatja, vagyis magukat a „nemzeti” és a „szalon” szavakat, külön-külön vagy együtt.

A harmadik ok a csoportos kiállítás ténye, ahol a vélekedők szerint vegyes karakterű és színvonalú művek sorakoznának fel.

A negyedik ok a résztvevő művésztársak konkrét személye vagy a művészetük iránti ellenszenv és azok el nem fogadása.

Az ötödik ok, ha a művészek nem áll rendelkezésére kiállításra alkalmas vagy elérhető műtárgy, például egy másik kiállításon való szereplés miatt.

A hatodik ok az életmódszerű külföldi távollét vagy betegség.

A *Szabadjáték* című kiállítás-kiállítást elutasítók körében világosan kifejeződött, hogy az elvűség meglehetősen erős és következetes is – ami természetesen becsülendő. De a változtatás érdekében tett erőfeszítésekről és a nyitottságról, az együttműködés készségéről sajnos nem jók a tapasztalataim. Ez nagyon nagy gond. Sajnálom, hogy így van.

Mi lehet a probléma gyökere?

Bizonyosan kimondható, hogy a kirekesztés ténye továbbra is erőteljesen és határozottan kirajzolódik. A *Szabadjáték* kiállításra szóló felkérés elutasítása tekintetében feltehető a kérdés: ki is a kirekesztő tulajdonképpen? Ki rekeszt ki, kit és miből?

A szabadság megsérült, ezer sebből vérzik.

Mindenki csak korlátokat lát maga körül és egyre magasabb falakat épít önmagának és másoknak? Mindez csak arra jó, hogy egyre több sérelem halmozódjon fel mindannyiunkban, hogy még tovább töltse félelemmel és haraggal az amúgy is csordultig telt szíveket.

Miért nem vagyunk képesek közösen megváltoztatni a tehetetlen jelenünket? Miért nem működünk együtt, hogy jó irányba változhassanak a dolgaink?

Miért nem néz magába mindenki és határozza el, hogy változtassunk végre, ne késlekedjünk?

Vagy miért kérdez meg egy művész másokat arról, hogy szabad-e kiállítania egy olyan intézményben, amit a Magyar Művészeti Akadémia „tulajdonol”?

Hová lett a szabad akarat ereje?

Miért fontos, miért kérdés a döntéshozatalban, hogy „kik mások állítanak még ki rajtam kívül” egy csoportos kiállításon?

Vizsgálódunk-e így valamely menő, jó nevű, akár itthoni vagy nyugati kiállítási intézmény meghívása esetén, ahol a pénzügyi vagy politikai háttérrel, a tulajdonosokról, a körülményekről mit sem tudhatunk, és ahol egyébként oly sok más is kiállít? Vagy mégsem mindig olyan fontos ez, csak bizonyos esetekben?

Azon túl, hogy döntésük következtében kiváló művészek nincsenek jelen kitűnő műveikkel a Műcsarnokban, meg is fosztják magukat a megoldás megelégedésének és a bizonyítás lehetőségének esélyétől, hogy képesek az együttműködésre másokkal, akár a véltén vagy valóban máshogy gondolkodókkal.

De tényleg, ennek mi az értelme?

Miért kell a gyógyítás-gyógyulás helyett a leépülést, a további gyengülést, a felörlődést választani? Miért jó és kinek a kizárás-kirekesztés, az ellehetetlenítés, lényegében a pusztulás?

Valóban nem lehet már hidakat építeni?

Most úgy látom, a kiállítás kapcsán napról napra erősebben, hogy a mai viszonyok egyre inkább javíthatatlanokká váltak.

A társadalom nemcsak gyengélkedik, de már halálosan beteg.

Menthetetlen.

Volt egy idealista elképzelésem.

Bíztam benne, hogy lehet aktuálpolitika- és pártpolitika-mentesen, a politikai értelemben vett szélsőséges gondolkodást nélkülözve művészetéről beszélni és gondolkodni, gyönyörködni a legkülönbözőbb alkotásokban. Hittem, hogy a művészet közös fellépésével kinyilváníthatjuk: mindenkinek van joga és helye ebben az országban, nem csak az „egy igazság” hívóinek.

Reméltem, hogy van esélyünk megváltoztatni a rossz gyakorlatot, hogy megpróbáljuk megszüntetni a megosztottságot a magunk eszközeivel, legalább a képzőművészek körében, hogy példa lehessen mindenki más előtt, hogy van remény.

Gondoltam, a fájdalmas jelenlét éppen hogy összehozza a különböző pozitív erőket, ezzel összehangolhatóak a különbözőségek, hogy végre ne a disszonancia és a gyanakvás rendezze el a dolgainkat, hanem ezek az erők segíthetnek egymásnak és a művészet szabad áramlásának.

Bíztam benne, hogy a gyűlölet szítói szembesülnek majd azzal a megdöbbentő ténnyel, hogy köztünk bizony nem találnak fogadókészségre, nem leszünk ebben partnerek.

Rosszul gondoltam.

Jelent-e biztosítékot ez a válogatás a kiállítás színvonalára?

Még ha színvonalas, értékes művekből áll is, maga a felépített, az elkészült kiállítás sosem lehet mindenki számára megfelelő, és nem is lesz mindenki számára elfogadható. Mert minden művet éppen annyira lehetne máshová is helyezni, más hangsúlyokkal rendezni a többi alkotáshoz képest, és mindent lehetne teljesen másképpen összeállítani. Az is egy változat lenne, csak egy másik összefüggésben. Akkor az jó lenne? Az a változat is épp annyira megfelelő vagy értékelhető, mint az előző, csak ezúttal mások számára. Ezt a kört akárhányszor le lehetne játszani. A lényeg az, hogy a szalon kiállítás létjogosultságának ez az egyik legnagyobb kérdése, ugyanis nem létezik mindenki számára érvényesnek tartott válasz, így megoldás sem.

Milyen tapasztalatok érik a kurátort a művek kiválasztása során?

Az első és legfontosabb tapasztalatom a beérkezett reprodukciók áttekintése során ért. Egyik kitűnő művet lapozgattam a másik után, a bőség zavarával küszködve igyekeztem fejben összerakni a tárlatot. Egyre erősödött bennem az érzés, hogy egy kifejezetten jó kiállítás lehetősége körvonalazódik, szinte folyamatosan mosolyogtam az örömtől. Élmény volt a csupa kiváló alkotás közül válogatni. Valamiféle intenzív, örömteli izgalom hajtott egyre tovább, ami végül meghatározó élménnyé vált bennem. Úgy éreztem, hogy művészek, kiállításlátogatók és művészettel foglalkozó szakemberek számára a lehető legjobb tudásom szerint jól áttekinthető, jól értelmezhető és markánsan mai kiállítást tudunk építeni. Mostanra nagyon beleéltem magam, nem igen látok ki belőle, és nem is nagyon tudom még távolról tekinteni ezt a projektet, de öröm volt ezekkel a művekkel, ezekkel a művészekkel dolgozni, számomra az egész *Szabadjáték* kiállítás maradandó élmény.

Mi a helyzet az érzelmek terén? Befolyásoló tényező-e az érzelmi hozzáállás?

Bárhogyan is, egy ilyen méretű és adottságú kiállítást nem lehet tető alá hozni mindenkinek a megelégedésére. Úgy is mondhatnám, hogy a sértődés biztosított és kikerülhetetlen. A kiállító művészeknek is szorongást okoz, ha netalán rosszallóan tekintenek rájuk azok, akik önszántukból léptek vissza, vagy irigykedve azok, akik kimaradtak, mert nem kaptak felkérést.

Akik elvi okok miatt tartják távol magukat a Műcsarnoktól és a *Szabadjáték* kiállítástól, azok közül többen szívesen vettek volna részt, de nem teheték, mert nem akarták magukra húzni a saját elvközösségükhöz tartozók rosszallását a – szerintem tévesen értelmezett – „hűtlenségük” miatt, vállalva az ezzel járó további következményeket. És vannak, akik ugyan nem tartanak efféle kényelmetlenségektől és szorongató következményektől, mégsem jöttek. Azért nem, mert szakmai, emberi vagy világnézeti okokból nem kívánták a szabad sokféleség részeként másokéval összevetni az alkotásukat, s megmutatni a többiekkel együtt a közönségnek.

Nehéz teher ez. Mindenki cipeli a saját gondjainak súlyos hátizsákját, nincs segítség, nincs menekvés.

A szabadság tehát e tekintetben abszolút relatív.

Miért vállalkozott arra, hogy kurátora lesz a képzőművészek szalonkiállításának?

Amikor Szegő György, a Múcsarnok igazgatója megkeresett azzal, hogy vállalnám-e az idei képzőművészeti szalon kurátori megbízatását, éppen egy szemészeti műtét komplikációival küszködtem, elég bizonytalan volt az állapotom. Minden személyes gondom ellenére igent mondtam.

Ennek több oka is volt. Egyrészt valamiféle felelősséget érzek amiatt, ami jelenleg zajlik körülöttünk, értünk vagy ellenünk, velünk vagy éppen nélkülünk. Arra gondolok, hogy jobban is alakulhatnának a dolgaink a képzőművészet közös ügyeiben.

Elvállaltam a kurátori feladatot, mert kifejezetten érdekelnek a különbözőségek és hasonlóságok, és nagyon izgalmas feladatnak tartom, hogy ezt egy válogatásban be is lehet mutatni a közönségnek.

Elvállaltam, annak ellenére, hogy világosan látszott, szinte a lehetetlent kellene valóra váltanunk.

Amiért ez lehetetlennek tűnt, annak kettő oka van.

Az egyik – a már korábban említett – ijesztően szűk határidő. Az időhiány azért is volt ilyen problémás, mert roppant bonyolult és nehezen egymáshoz illeszthető összetevőket kellett figyelmesen egymáshoz hangolni, ráadásul kifejezetten nagy létszámú kiállítót mozgósító programot ígyekeztünk tető alá hozni.

Valóban horrorisztikusnak látszott a vállalás, vagy inkább egy előre kitervelt, különös kegyetlenséggel elkövetett öngyilkosságnak.

De nem bántam meg.

Elvállaltam a kurátori teendőket, mert történelmileg rám rótt feladatnak tekintettem. Szembe jött velem, rám talált, én pedig nem tértem ki előle, azt gondoltam, gyávaság lenne, ha odébbállnék.

Vállaltam, mert ha már nem jutott időnk arra, hogy egy jól megformált téma köré szervezhessük a projektet, ami alapján lehet felkérni a művészeket új alkotások létrehozására, akkor legalább a meghívottak a lehető legnagyobb szabadságban, a számukra legfontosabb műveiket mutathassák meg egy jóízű szabad, játékos kiállításon.

Vállaltam, mert a lehető legszélesebb spektrumot akartam megmutatni a jelenkori képzőművészet terméséből, de fontos volt az is, hogy ne a személyes ízlésem határozza meg a kiállított művek sorát.

Van-e egyáltalán kurátori koncepció, és ha igen, mi a lényege?

Már a szélvész tempóban megindult tervezés kezdetén megfogalmazódott bennem, hogy egy régóta aktuális koncepció-kezdeményt szeretnék kidolgozni és megnyitni a képzőművészeti szakmai közeg előtt. Ez pedig egy „kiállítás–kiállítás” lenne, amit kifejezetten a saját korunkhoz, a jelenhez kívántam igazítani.

Olyan művészeket akartam meghívni, akiknek eddigi munkássága biztosítékot jelent arra, hogy a hazai kortárs képzőművészet minél szélesebb szeletét tárhassuk a nézők elé, a bemutatott műveken keresztül minél hitelesebb és érvényesebb képet mutathassunk a közönségnek. Többféle művészi szemléletet kívántam megmutatni a különböző alkotó generációk művészetében.

Voltak-e prioritások vagy elvárások, kötelezvények mondjuk az MMA, mint fenntartó részéről?

Nem foglalkoztam a kötelező körökkel, de nem is voltak ilyenek: hogy kurátorként mit illene tennem vagy nem tennem, kiket kötelező meghívnom, esetleg kiket „nem szabad kihagyni” és kiket „nem szabad vagy tilos meghívni” a kiállítók közé.

Hihető vagy sem, de nem voltak külső kényszerek.

Természetes, hogy olyan embereket hívtam meg, akiknek a művészi kvalitása nagyon fontos a hazai képzőművészeti életben. Így természetesen olyanokat is, akik korábban kinyilvánították, hogy nem teszik be a lábukat a Múcsarnokba. Minden meghívott művész maga dönthette el, hogy igent vagy nemet mond a megkeresésemre. Akárhogy is, engem csak az érdekelt, hogy kvalitásos művek révén minél teljesebb képet mutathassunk a képzőművészetről, korunkról, a jelenről, amiben élünk. Ha valaki ebben nem kívánt részt venni, az az ő dolga, és azoké, akiknek a távolmaradás fontosabb az összetartozásnál. Sajnos a meg nem hívottak között is nagyon-nagyon sok a kitűnő, magas színvonalú művész. De egyszerűen képtelenség ennyi művet bemutatni egyetlen kiállításon. Ez az egyik nagy fájdalmam.

A másik az, hogy a meghívott ám távol maradó művészek alkotásai nem láthatók itt. Hogy milyen eredményt hoz a demonstratív távolmaradás a kiállítás összképe tekintetében, még nem jósolható meg, amikor ezeket a sorokat írom. De annyi bizonyos, hogy a kiállítás egészéből hiányoznak a részvétel visszautasítók, emiatt nyilván más lett a tárlat. Értékes, fontos műveket mutat be, de ki is maradtak ugyanilyen jelentős alkotások, így valóban nem teljes az összkép.

Aki ideológiai okok miatt határolóik el a kiállításon való szerepléstől, eltaszítja magától a változtatás esélyét, mert a változás lehetőségét nem a művészek saját körein belül látja lehetségesnek, hanem vagy az ország jelenlegi politikai vezetésének aktív segítségével és támogató figyelmével, vagy a jelenlegi kormányzat és politikai erő távozása és a hozzá közelálló intézmények azonnali lebontása következtében.

A kiállításon való szereplés visszautasítása – demonstráció. Ez az üzenet voltaképpen a Múcsarnok fenntartójának van címezve, vagyis a Magyar Művészeti Akadémiának. Rajta keresztül pedig a jelenlegi kormányzatnak. Akik az akadémiai fennhatóság miatt nem vesznek részt a *Szabadjáték* kiállításon, azok szerint a jelen viszonyok fennállásáig az országban semmiképpen sem lehetséges egységről, egyetértésről, összetartozásról beszélni, még a művészek körében sem. Nem csak világnézeti, de művészeti vagyis szakmai kérdésekben sem. E nézet szerint nem lehet közelíteni egymáshoz, mert nincs rá szükség, talán nem is jött el az ideje, mert minden a világon csak érdekek mentén rendeződik...

A lényeg, hogy közben a megosztottság kitűnően működik és tovább erősödik.

Mit jelent a kiállítás címe?

A „szabadjáték” sokféleképpen értelmezhető és elég tág megfogalmazás ahhoz, hogy minden kiállító művész megtalálja benne a saját játékterének megfelelő közeget. Engem igazából nem azok a művek érdekelnek – vagy nem csak azok –, amelyek össze tudnak rímelni, hanem inkább azok vagy azok is, amelyek éppen nem. Véleményem szerint 2020-ban egy szalont eseményként kell felfogni, ami a képzőművészet ünnepe lehet, az összetartozást demonstrál a széthúzás helyett.

Ha már ünnepről beszélünk: a kiállítás struktúráját leginkább egy tortához hasonlítanám, amelyben szépen, gondosan egymásra vannak tornyozva a különböző szakmai területek rétegei. Ezekben ott vannak a korosztályok, mint a kandírozott gyümölcscarabkák vagy különleges finomságú magvak, rajta a krém, azon a marcipán és a hab. Így az egész mai magyar képzőművészet összes íze egy testben van összefogva, egy helyen a sokféle finomság, ahogy kell, öröm látni, ahogy kinéz, gyönyörű, kívánatos és izgalmas.

A *Szabadjáték* kiállítás a rendelkezésre álló technikai kondíciók miatt azonban nem kínálhatja fel az egész tortát, mert nincs hozzá megfelelő terjedelmű helyszíne. Így a tortának csak egy szeletét lehetséges feltálalni. Csak egy szeletet vágunk ki a tortából, de abba mindenből jut, vagyis teljességgel jellemző lesz a nagy egészre, az egész tortára. A szeletnek pont olyan lesz az íze, a színe, az állaga, mint a többi szeletnek.

És itt a második nagy ívű probléma.

Ha ugyanis túl vékonyka szeletet vágunk ki belőle, akkor nem lehet teljes az élmény, mert kimaradhat belőle mondjuk a mogyoró, egy csokidarab, vagy a mazsola, pedig a tortában az is benne. Biztos a hiányérzet.

Itt jön a harmadik probléma.

Ez pedig egyfajta ízlés alapú zavar. Ha ugyanis valaki nem szereti a mazsolát, akkor az örömét beárnyékolja ez a helyzet, mert ebben a tortában sok van belőle. Másvalaki rajonghat ugyan a mazsoláért, de máris van egy nagy különbség a sütemény megítélése tekintetében. Sorolhatnám tovább mondjuk a marcipánt vagy a csokoládét, a krémet vagy a kandírozott gyümölcsöket a szeretem/nem szeretem, megeszem/nem eszem világban, de nem teszem. A lényeg az, hogy akarva-akaratlan sosem lesz elég jó, bármennyire is szeretném, nem fogja mindenki elfogadni, már csak az ízlésbeli differenciák miatt sem.

Hogyan lehetne bővíteni a lehetőségeket?

Tulajdonképpen érdemes lenne a tárlat mellé egy pop-up kiállítás-sorozatot is szervezni, a város különböző pontjain. De akár a Múcsarnokban, a kiállítás ideje alatt is többször lehet cserélni a műveket, újabb és újabb művészeket, csoportokat és projekteket meghívni. Szerintem ennyi az egész.

Miért sikerülhetett jól a *Szabadjáték* kiállítás?

Erre a kiállításra mint feladatra tekintettem. Azt gondoltam róla, hogy csakis jó lehet, hiszen a valóságot akartam megmutatni vele: azt, amilyen műveket a magyar művészek megalkotnak. Sem jobbat, sem rosszabbat. Ilyen és kész. Egyetemi oktatói praxisomban minden év végi beszámoló kiállításon nagy élményt okoz az egyéni teljesítmények megmutatkozása. Ugyanez a helyzet a diplomakiállításokkal is: szédületesen jó dolgok születnek és válnak láthatóvá szépen, egymás mellett. Itt sosincs központi téma vagy koncepció, csak egyéni teljesítmények, maguk a művek.

Persze előfordulnak érzékeny ingadozások és nagy különbségek is. Vannak nagyszabású munkák és intimebb, csendesebb hangvételű művek, de ez is természetes. Együtt megsokszorozott élményt nyújtanak, ezek alapján vizsgálható maga a kor is, amelyben születtek. A hangsúlyosak és a visszafogottabbak egyaránt szükségesek ahhoz, hogy minél teljesebb kép rajzolódjon ki a mai világunkról.

Van-e az idej szalonnak valamiféle szellemisége? Mi inspirálta a kiállítás megrendezését?

A munkámat elsősorban a csoportos egyetemi kiállítások, kipakolások és teregetések inspirálták, másrészt a nagy múzeumi, terjedelmes kiállítások.

A képzőművészet jelen idejének korrekt metszetét volt szándékom megmutatni, amiben láthatók a párhuzamos tendenciák és az érzékenyen eltérő gondolkodású vagy alapállású, különböző alkotói úton járó művészek alkotásai is.

A különbözőségeink felmutatása mellett fontos volt számomra a minél átfogóbb részvétel és a képzőművészek egységes kiállása – amit a „kiállítás – kiállítás” típusú projekt megrendezésével is demonstrálunk – a művészeti ág presztízse miatt is.

Hiszen létezik egy minimum, amiben minden művész egyetért, amiben sosem lesz vita az alkotók között. Ez a művészet szabadságának elismerése.

A művészet szabadsága – erkölcsi törvény.

A Múcsarnok mindannyiunké, vagyis a kiállítóhely azé, aki kiállít benne, mert a képzőművészet élőhelye az arra alkalmas és méltó kiállító tér.

Ez úgy hangzik, mint egy manifesztum.

A felkért művészek alkotásainak együttes bemutatása ezen a tárlaton több okból is fontos. A megosztottság és a különböző világnézeti alapon kirajzolódott határvonalak mára nemcsak elnehezítették a szakmai együttműködést, az „átjárást” egyik térfélről a másikra, hanem kifejezetten gátolják közös művészeti projektek megvalósítását, vagyis a normális működést. Gyanakvó lett a művésztársadalom, és ez a tény jelentősen deprimálja a művészeket, folyamatosan szűkíti a mozgásterüket, lassan ellehetetleníti a képzőművészek normális életét. Persze nem is várható más egy olyan polarizált társadalomban, amelyben ma Magyarországon élünk. Nem csoda hát, ha a képzőművész szakma önszabályzó reflexei jóformán leállásra készítetik az alkotót, holott pont fordítva kellene, hogy történjen. Nem a rezisztens leállás vagy az elnémulás, akár a kivárás taktikáját érdemes választani, sőt, a művészeknek annál inkább a legjobb tudása szerint kell alkotniuk, hiszen az idő csak telik, de végül csak az lesz a fontos, ami megmarad. Megmondó emberek mindig lesznek, de ők jönnek és mennek, a művészet pedig marad!

Sokféle szél fújhat sokfelől, akár viharok is dülhatnak, de hiszek benne, hogy a valódi művészetet semmi nem tudja elsodorni. Ha nem akarjuk, hogy végérvényesen szétszakadjon a képzőművészeti szakma és vele együtt emberi kapcsolatok, barátságok, és működő viszonyok törjenek darabokra visszavonhatatlanul, ha nem akarjuk, hogy az árkok áthidalhatatlan szakadékokká mélyüljenek, akkor tegyünk közösen a művészetért, a művészet szabad áramlásáért, a társadalmi megosztottság megszüntetéséért!

Azért vállaltam el a kurátorságot a Műcsarnokban, hogy munkámmal hozzájárulhassak ahhoz, hogy a jelenkori képzőművészet végre elfoglalhassa méltó helyét a megosztottság nélküli, prekonceptió- és kirekesztés-mentes szakmai együttlét jegyében. Az volt a célom, hogy ne hagyjuk átpolitizálni a szakmát és közben legyen erőnk megtisztítani a politikai előjelektől az egész képzőművészet közegét. Ez nem jelenti azt, hogy egy művész ne fejezze ki saját véleményét akár világnézeti alapon, vagy ne foglaljon állást politikai kérdésekben. Pont ellenkezőleg. Ne hallgasson el, ne bújjon el akkor sem, ha történetesen nem az ő ízlését tükröző a mindennapok politikai környezete és az élettere. Tényleg ennyi az egész!

Ez lehet a tanulság?

Sokféle tanulsága van a *Szabadjáték* kiállításnak. A személyes tapasztalataim is roppant hasznosak. Itt van például a kurátori feladatkör. A szalon kiállítások hagyományosan kurátormentes, tematika nélküli, nem meghívásos, hanem mindenki számára teljesen nyílt beadású, zsűri által szelektált tárlatokat jelentenek, padlótól a plafonig betérítve a kiállítóteret, ahol ki-ki megtalálja a neki tetsző alkotást, ha van rá affinitása, hogy végigböngéssze a mustrára kínált milliányi ilyen-olyan műtárgyat.

A *Szabadjáték* mint tematika alaposan körülírta a kurátori elképzelést, és meghívásos formában módosította a korábbi gyakorlatot. Itt említeném meg, hogy az öt évvel ezelőtti *Itt és most* című szalonkiállítás, melyet N. Mészáros Júlia kurátori munkája fémjelez, lényegében már megnyitott egy ajtót a szalon típusából a kurátori kiállításba átívelő változás felé. Most mégis markánsan új helyzettel kellett szembenéznünk, teljesen új kezdettel startolunk a mai viszonyok között, de az öt évvel ezelőtti szalon kiállítás tapasztalatainak figyelembevételével.

Bár eddigi pályám során több képzőművészeti projektet vezettem kurátorként, ám ennyi művészt megmozgató, ilyen nagy léptékű kiállítással még nem volt dolgom.

Amikor nekiültem, hogy végiggondolom a lehetséges kiállítók névsorát, nem is kellett sokat törnöm a fejem, és közel 800 nevet írtam össze, akik mind fontos és kvalitásos műveket készítenek. Ám a névsort a helyszín adottságaihoz kellett szabnom, mintha nyolc lábat kellene belegyömöszölnöm egyetlen cipőbe, de azonnal. Szinte random módon kénytelen voltam megfelelni a listámat, majd azt is elfelezni.

Ez volt a legfájdalmasabb számomra az egész munka során, és biztos vagyok benne, hogy még hosszú ideig nyomasztani fog. Mindent megpróbáltam, minden lehetséges változatot végiggondoltam. Akárhonnan nézem, akárhogy szépíthetem, sajnos mindenképpen szép számmal kimaradtak a kiállításból kitűnő művészek.

A kuratori vállalással ez is együtt jár, a kurátorság bizony ellenséggyűjtő és barátságtemető – emlegették sokan.

Abban sem volt korábban tapasztalatom, hogy egy ennyire terhelt, vitatott és nagy feszültségeket magában hurocoló, nagy indulatokat keltő projektben hogyan lehet észszerűen dönteni és helyesen cselekedni. Ráadásul úgy, hogy alapvető értékek véletlenül se sérüljenek, sőt, a munkánk végeredménye, lehetőleg kikezdehetetlen kiállítássá kerekedjen ki.

Végezetül arról szólnék, ami a kitűnő művészi alkotásokon és a pozitív kiállítási élményeken túl nagyon jó benyomást tett rám. Ez pedig a fogadó intézmény hozzáállása. Nagy nyitottsággal és bizalommal viszonyultak hozzám, minden ötletemet, elképzelésemet a lehetőségekhez képest támogatták, és ami a legfontosabb: szabad kezet kaptam. Köszönet illeti Szegő Györgyöt, a Múcsarnok művészeti igazgatóját és az intézmény munkatársait, amiért hittek abban, hogy talán össze lehet hozni egy ilyen – talán szokatlan karakterű – szalon kiállítást.

A *Szabadjáték* tanulságos kísérlet volt, melyben kimondatott a többféle igazság, és aminek az eredménye végül – a maga erőnyeivel és hiányosságaival együtt – a kiállítóteremben öltött testet 2020. március 28. és június 28. között.

Köszönet a kiállító művészeknek, hogy kölcsönadták alkotásaikat a tárlatra.

Köszönet Kondor-Szilágyi Máriának és Szerdahelyi Júliának a pontos, kitartó, alázatos és fáradhatatlan munkájukért. Nagy köszönet a lehetetlent nem ismerő Steffanits Istvánnak és a Múcsarnok kiállításrendező kollégáinak a kitűnő munkájukért!

2020. január

Szuresik József
Munkácsy-díjas képzőművész
a kiállítás kurátora